

การพัฒนาแบบการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้วิถีเกษตร
เพื่อยกระดับศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในจังหวัดกาญจนบุรี
The Development of Agricultural Learning Tourism Model
for Creative Tourism Capacity Building in Kanchanaburi

พรรณธิดา เหล่าพวงศักดิ์^{1*} ธนินทรรัฐ รัตนพงศ์ภิญโญ² และอารี ผาสานสินธุวงศ์³
Phanthida Laophuangsak¹, Taninrat Rattanapongpinyo and Aree Phasansinthuwong

¹คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์ เขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร 10160

²คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี 76120

³คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร 10600

¹Faculty of Business Administration, Southeast Asia University, Nongkaem Bangkok 10160, Thailand

²Faculty of Management Science, Silpakorn University, Cha-am, Petchburi 76120, Thailand

³Faculty of Humanities and Social Sciences, Bansomdejchaopraya Rajabhat University, Thonburi, Bangkok 10600, Thailand

*Corresponding author, e-mail: pantida_c@yahoo.com

(Received: May 10, 2021; Revised: May 4, 2022; Accepted: May 9, 2022)

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการพัฒนาแบบการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้วิถีเกษตร กิจกรรมการท่องเที่ยว และแนวทางพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้วิถีเกษตรเพื่อยกระดับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในจังหวัดกาญจนบุรี ดำเนินการวิจัย 3 ขั้นตอน ตอนที่หนึ่ง การพัฒนาแบบการท่องเที่ยว ใช้ข้อมูลจากเอกสาร แบบสอบถาม การสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์เชิงลึก จากผู้ให้ข้อมูลหลัก 37 คน การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้สถิติเชิงพรรณนา ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ตอนที่สอง การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยว ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม จากผู้ให้ข้อมูลหลัก 20 คน การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ตอนที่สาม การวิเคราะห์แนวทางพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว การสนทนากลุ่ม จากผู้ให้ข้อมูลหลัก 20 คน การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการท่องเที่ยว มีองค์ประกอบ 6 ด้าน ประกอบด้วย ด้านแหล่งท่องเที่ยว ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ด้านสิ่งดึงดูดใจและกิจกรรมการท่องเที่ยว ด้านบริการการท่องเที่ยว ด้านการตลาดการท่องเที่ยว และด้านการมีส่วนร่วม ส่วนการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยว 4 กิจกรรม ประกอบด้วย กิจกรรมฐานเรียนรู้ด้านการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ กิจกรรมฐานเรียนรู้ด้านอาชีพ กิจกรรมฐานเรียนรู้ด้านวัฒนธรรม กิจกรรมฐานเรียนรู้ด้านการฝีมือ และการนำเสนอโปรแกรมการท่องเที่ยวและศึกษาดูงาน สำหรับแนวทางพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว ประกอบด้วย การเตรียมความพร้อมของบริการขั้นพื้นฐานที่เหมาะสมกับสภาพของพื้นที่ การกำหนดแผนงานและเป้าหมายในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว กิจกรรมที่สร้างประสบการณ์ใหม่ที่สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยว การให้ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวและบริการที่ประทับใจ การประชาสัมพันธ์โดยสื่อสังคมออนไลน์ และการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานผ่านเครือข่ายการท่องเที่ยว

คำสำคัญ : การท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ การท่องเที่ยววิถีเกษตร ศักยภาพการท่องเที่ยว จังหวัดกาญจนบุรี

Abstract

This research aims to developed agricultural learning tourism model and tourism activities. In addition, analysis of guidelines for developing tourism potential for creative tourism capacity building in Kanchanaburi. The research was undertaken in 3 stages. Stage 1 investigated the tourism model. It took on documentary analysis and data collection by using questionnaire, focus group discussion, and in-depth interview form 37 key informants. The data analyzed by descriptive statistics and content analysis. Stage 2 developed tourism activities by participatory action research with 20 key informants. The qualitative

analysis involved content analysis. Stage 3 Analysis of tourism potential development guidelines, use focus group discussion form 20 key informants. The research results revealed that the tourism model encompassed 6 elements; namely, tourism capacity, tourism management capacity, tourism attractions and activities capacity, tourism services capacity, tourism marketing capacity, and participation capacity. Tourism activities were conservation and utility learning-based activities, occupational learning-based activities, cultural learning-based activities, handcraft learning-based activities. Educational and tourism programs were also presented. Potential development guidelines of tourism are; basic service preparation, that suitable for the area, plans and goals of tourism management, new experience activities, that corresponds to the needs of tourists, information and impressive service, social media public relation and participation in operations through tourism networks.

Keywords: Learning-based tourism, Agricultural learning tourism, Tourism potential, Kanchanaburi

บทนำ

การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยรัฐในอดีต เป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่มุ่งพัฒนาด้านวัตถุและระบบสาธารณูปโภค เพื่อสร้างความพึงพอใจ ดึงดูดนักท่องเที่ยว และสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวให้มากที่สุด โดยไม่คำนึงถึงผลกระทบในทางลบ ที่มีต่อสิ่งแวดล้อมและชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชน ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรการท่องเที่ยวเสื่อมโทรมลงอย่างรวดเร็ว ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน อีกทั้งมีส่วนทำลายอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของคนในแหล่งท่องเที่ยว (Lu & Qingwen, 2013) ในระยะต่อมาจึงมีการเสนอแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวทางเลือกที่เรียกว่า การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative tourism) เป็นลักษณะของการท่องเที่ยวที่นำไปสู่ประสบการณ์ที่แท้จริง มีความเชื่อมโยงกับการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในงานศิลปะและวัฒนธรรมตามลักษณะพิเศษของสถานที่นั้น ๆ ทำให้เกิดการเชื่อมสัมพันธ์กับผู้คนอาศัยอยู่ในพื้นที่ซึ่งเป็นผู้สร้างสรรค์วัฒนธรรมที่มีชีวิตขึ้นมา (UNESCO, 2006) เป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญกับคนในชุมชนและท้องถิ่นให้ตระหนักในคุณค่าของทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้วยการฟื้นฟูวัฒนธรรมขนบธรรมเนียม ประเพณี และวิถีชีวิต มาพัฒนาเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยว (Ministry of Tourism and Sport, 2017) โดยเปลี่ยนแปลงการท่องเที่ยวรูปแบบเดิมไปสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่นักท่องเที่ยวสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อสร้างสรรค์ทักษะและประสบการณ์ที่แท้จริงอย่างมีส่วนร่วมกับชุมชนผู้เป็นเจ้าของแหล่งท่องเที่ยว สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ทรัพยากรการท่องเที่ยวคืนกลับผลประโยชน์ทางสังคม และส่งเสริมการกระจายรายได้ให้แก่คนในชุมชน (Chantaranamchoo, 2020)

การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจ สร้างโอกาสทางธุรกิจ และสร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชน โดยเฉพาะด้านเกษตรกรรม การพัฒนาการท่องเที่ยววิถีเกษตรจะช่วยเพิ่มและขยายตลาดการเกษตรให้กับคนในชุมชน (Lee & Jan, 2019) ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรมมีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ มีอัตลักษณ์ด้านวัฒนธรรมโดดเด่น และมีวิถีชีวิตทางการเกษตร ที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งในประเทศและต่างประเทศ จึงได้ให้ความสำคัญในการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยววิถีเกษตรให้เป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพสูง (Pitchayadejanant & Nakpathom, 2018) อีกทั้งส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการท่องเที่ยวเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่การท่องเที่ยวของชุมชน นำไปสู่การสร้างความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ รวมถึงการยึดหลักแห่งการเคารพระบบนิเวศเป็นการอนุรักษ์ฐานการเกษตรให้คงอยู่ (Richards, 2010) จังหวัดกาญจนบุรี เป็นจังหวัดที่ได้รับรางวัล “Tourism Awards” มีวิสัยทัศน์ว่า “เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ แหล่งผลิตสินค้าเกษตรและอุตสาหกรรม ประตุการค้าชายแดน และมุ่งพัฒนาสู่คุณภาพชีวิตที่ยั่งยืน” และเป็นจังหวัดท่องเที่ยวหลักของภูมิภาคตะวันตก (Office of Tourism and Sports Kanchanaburi Province, 2016) มีจุดเด่นด้านการเกษตรที่เป็นโอกาสในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยววิถีเกษตรสำหรับการเรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชน ตัวอย่างเช่น แปลงสาธิตเกษตร ดอกไม้และผลไม้เมืองหนาว สวนไม้ตัดดอกเขตร้อน สวนเงาะ-ทุเรียนทองผาภูมิ สวนกล้วยไม้ส่งออก สวนมะขามป้อมยักษ์ ไร่นาไม้ฝรั่ง ไร่ชาเขียวใบหม่อน และป่าชุมชน สามารถนำมาต่อยอดเพิ่มคุณค่า และสร้างรายได้อย่างยั่งยืนให้แก่ชุมชน (Teeranon & Sophonjarasgool, 2016) อย่างไรก็ตามการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีเกษตรให้เกิดความยั่งยืนนั้น จำเป็นต้องมีการสร้างสมดุลของชุมชนในด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้าน

สิ่งแวดล้อม ได้แก่ การรักษาสภาพแวดล้อมที่ดี วิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรม และอัตลักษณ์ของชุมชนให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ และมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชน เป็นการเพิ่มมูลค่าให้กับแหล่งท่องเที่ยวเดิม สนับสนุนการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชนให้เกิดความยั่งยืน (Chantaranamchoo, 2020) ผ่านการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้และสร้างประสบการณ์ใหม่สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวและชุมชน รวมถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) ในชุมชน ทั้งการเลือกทรัพยากรที่โดดเด่นในชุมชนพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว การคัดเลือกวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมมานำเสนอ และให้นักท่องเที่ยวได้มีประสบการณ์ร่วมกับคนในชุมชน ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงศึกษารูปแบบ กิจกรรม และแนวทางพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้วิถีเกษตร อันนำไปสู่การยกระดับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในจังหวัดกาญจนบุรี

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวและพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวสำหรับการเรียนรู้วิถีเกษตรเชิงสร้างสรรค์
2. เพื่อวิเคราะห์แนวทางพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวสำหรับการเรียนรู้วิถีเกษตรเชิงสร้างสรรค์

วิธีดำเนินการวิจัย

ตอนที่ 1 การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยว มี 2 ขั้น ดังนี้

ขั้นที่ 1 ศึกษาและประเมินคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่มีจุดเด่นด้านการบริหารจัดการเพื่อใช้เป็นต้นแบบในการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยว 4 แห่ง โดยเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนเกษตรกร 2 แห่ง คือ วิสาหกิจชุมชนการท่องเที่ยวเชิงเกษตรร่องเรือชมสวนเลียบคลองมหาสวัสดิ์ จังหวัดนครปฐม และชุมชนบ้านหนองกระทุ่มไร่คุณมน อำเภอบ่อพลอย จังหวัดกาญจนบุรี แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรของรัฐ คือ สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ทราบรมราชชนนี อำเภอลำลูกเกด จังหวัดเพชรบุรี และแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรของเอกชน คือ ฟาร์มโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา วิธีการศึกษา 1) ประเมินคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวต้นแบบทั้ง 4 แห่ง ใช้แบบประเมินที่ผู้วิจัยปรับปรุงจากคู่มือการประเมินคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Office of Tourism Development, 2012, pp. 3-5) ประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์ท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 4 แห่ง จำนวน 3 คน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าเฉลี่ย 2) การสัมภาษณ์ระดับลึก และการสนทนากลุ่ม ใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) จากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informant) เลือกแบบเจาะจง (Purposive selection) ได้แก่ ตัวแทนผู้ประกอบการ เกษตรกร เจ้าหน้าที่รัฐ และนักท่องเที่ยว แห่งละ 5 คน รวม 20 คน จนได้ข้อมูลที่อิ่มตัว (Saturation of data) ตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ได้ร่างรูปแบบการท่องเที่ยว มีองค์ประกอบ 4 ด้าน คือ ด้านการบริหารจัดการ ด้านการรองรับ ด้านการให้บริการ และด้านการดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยววิถีเกษตร

ขั้นที่ 2 นำร่างรูปแบบการท่องเที่ยวจากขั้นที่ 1 มา โดยเลือกแหล่งท่องเที่ยววิถีเกษตรแบบเจาะจง เป็นชุมชนหรือหมู่บ้านเกษตร มีการดำเนินการร่วมกันของสมาชิกกลุ่มเกษตรกร มีศักยภาพในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว มีกิจกรรมการเกษตรที่สามารถสะท้อนอัตลักษณ์การท่องเที่ยวสำหรับการเรียนรู้วิถีเกษตรได้ มีความต้องการและให้ความร่วมมือในการวิจัย คือ ชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี ตำบลหนองโรง อำเภอนมทวน เป็นพื้นที่สำหรับการพัฒนา ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory action research) ผ่านกระบวนการ AAR (After action review) จากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) ได้แก่ ผู้ประกอบการท้องถิ่น กลุ่มองค์กรการเกษตร วิสาหกิจชุมชน ราษฎรชาวบ้าน และผู้นำท้องถิ่น รวม 17 คน ตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า และการวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

ตอนที่ 2 การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยว ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม กำหนดกิจกรรมการท่องเที่ยว การจัดลำดับความสำคัญของกิจกรรม และการวางแผนทางปฏิบัติ จากตัวแทนคณะกรรมการองค์การบริหารส่วนตำบล คณะกรรมการกลุ่มป่าชุมชน คณะกรรมการกลุ่มอาชีพ คณะกรรมการวัฒนธรรมและประเพณี ผู้ประกอบการชุมชน และนักท่องเที่ยว รวม 20 คน โดยการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า และการวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

ตอนที่ 3 การวิเคราะห์แนวทางพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว ใช้การประชุมกลุ่มย่อย ณ ศาลาศูนย์การเรียนรู้บ้านห้วยสะพานสามัคคี ผู้เข้าร่วมประชุม คือ เจ้าหน้าที่สำนักงานเกษตรจังหวัด เจ้าหน้าที่กรมการพัฒนาชุมชน ผู้ประกอบการท้องถิ่นดำเนินการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในจังหวัดกาญจนบุรี และผู้นำชุมชน รวม 20 คน การสังเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 รูปแบบการท่องเที่ยว ได้ผลการวิจัยแบ่งเป็น 2 ชั้น

ชั้นที่ 1 ผลการประเมินคุณภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีเกษตรต้นแบบ 4 แห่ง ได้ข้อมูลดังนี้

จากการทบทวนวรรณกรรม งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ พบว่า การท่องเที่ยววิถีเกษตรมีองค์ประกอบ 4 ด้าน คือ ด้านการจัดการของแหล่งท่องเที่ยว ด้านการรองรับของแหล่งท่องเที่ยว ด้านการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว และด้านการดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว

ตารางที่ 1 การประเมินคุณภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีเกษตรต้นแบบ

องค์ประกอบในการประเมิน	คะแนนเฉลี่ย (เต็ม 5 คะแนน)			
	วิสาหกิจชุมชนฯ	ไร่คุณมน	สวนสมเด็จพระเจ้า	ฟาร์มโชคชัย
1. ด้านการจัดการของแหล่งท่องเที่ยว	3.67	4.44	3.74	4.78
2. ด้านการรองรับของแหล่งท่องเที่ยว	3.47	4.38	3.71	4.98
3. ด้านการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว	3.63	4.30	3.48	4.78
4. ด้านการดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว	4.19	4.71	4.33	4.67
ภาพรวม	3.74	4.46	3.82	4.80

จากตารางที่ 1 การประเมินคุณภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีเกษตรในภาพรวมพบว่า ฟาร์มโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา มีคะแนนประเมินคุณภาพอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.80 หมายความว่า ฟาร์มโชคชัยเป็นแหล่งท่องเที่ยววิถีเกษตรของเอกชนมีพื้นที่ขนาดใหญ่ มีการจัดการอย่างมีคุณภาพ มีการดำเนินงาน วางแผน ควบคุม ดูแล และจัดการแหล่งท่องเที่ยวให้สามารถอยู่ได้อย่างยั่งยืน เป็นแหล่งท่องเที่ยวหลักเข้าถึงง่ายและเป็นเส้นทางผ่านไปแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ รองรับนักท่องเที่ยวได้จำนวนมาก มีความโดดเด่นด้านผลผลิตการเกษตรและการใช้เทคโนโลยีทันสมัย จัดสภาพแวดล้อมได้อย่างสวยงามและเป็นระเบียบ มีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลายครบวงจร การส่งเสริมการขาย การเพิ่มคุณค่าและพัฒนาผลิตภัณฑ์การเกษตร และได้รับการรับรองมาตรฐานด้านการเกษตรและการท่องเที่ยว รองลงมาคือ ชุมชนบ้านหนองกระทุ่มไร่คุณมน อำเภอบ่อพลอย จังหวัดกาญจนบุรี สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ราชบรมาชนนี อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา และวิสาหกิจชุมชนการท่องเที่ยวเชิงเกษตรล่องเรือชมสวนเลียบคลองมหาสวัสดิ์ จังหวัดนครปฐม มีคะแนนประเมินคุณภาพอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.46 3.82 และ 3.74 ตามลำดับ พิจารณาได้ว่า สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ราชบรมาชนนี อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา เป็นสถานที่ถ่ายทอดความรู้และศูนย์วิจัยเรื่องการเกษตรตามแนวพระราชดำริ ได้รับการสนับสนุนจากรัฐ มีการจัดโครงสร้างองค์การที่ยืดหยุ่น มีแผนการบริหารจัดการพื้นที่อย่างเป็นระบบ มีความโดดเด่นด้านการเกษตรและองค์ความรู้เฉพาะ การบริการฝึกอบรมและถ่ายทอดความรู้แก่เกษตรกรหรือนักท่องเที่ยวที่สนใจ ส่วนชุมชนบ้านหนองกระทุ่มไร่คุณมน อำเภอบ่อพลอย จังหวัดกาญจนบุรี และวิสาหกิจชุมชนการท่องเที่ยวเชิงเกษตรล่องเรือชมสวนเลียบคลองมหาสวัสดิ์ จังหวัดนครปฐม เป็นแหล่งท่องเที่ยววิถีเกษตรของชุมชน มีการแผนการบริหารจัดการพื้นที่อย่างเป็นระบบ ได้รับการยอมรับและความร่วมมือจากชุมชนโดยรอบ มีความโดดเด่นด้านเศรษฐกิจพอเพียงและภูมิปัญญาท้องถิ่น มีการเรียนรู้วิถีชีวิตหรือร่วมทำกิจกรรมกับเกษตรกร โดยมีจุดที่ควรพัฒนาด้านมาตรฐานการจัดการท่องเที่ยว การให้ข้อมูลการท่องเที่ยวโดยบุคลากรในชุมชน และมาตรฐานผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร

ชั้นที่ 2 รูปแบบการท่องเที่ยวชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี ตำบลหนองโรง อำเภอนมพวนพบว่า มีองค์ประกอบเพิ่มจากเดิม เป็น 6 ด้าน และเงื่อนไข 4 ด้าน ดังนี้

1. ด้านแหล่งท่องเที่ยว ชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี คือ ป่าชุมชน เกิดจากการร่วมแรงร่วมใจกันของคนในชุมชนดูแลและอนุรักษ์ผืนป่าแห่งนี้ ทำให้ปี พ.ศ. 2555 ได้รับรางวัลป่าชุมชนดีเด่นระดับประเทศ ในโครงการ “อนุรักษ์ป่าปาร์กชุมชน” และในปี พ.ศ. 2557-2558 ได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียว ครั้งที่ 17 จากมูลนิธิพลังที่ยั่งยืน ปัจจุบันเป็นแหล่งเรียนรู้และศึกษาดูงานสำหรับรองรับนักท่องเที่ยว มีการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรจากป่า เช่น เครื่องจักจากเถาวัลย์ทอง ดอกไม้ประดิษฐ์จากปอเต่าให้ การย้อมผ้าสีจากธรรมชาติ ข้าวเกรียบสมุนไพร เปลไม้ไผ่ และผลิตภัณฑ์จากตาล เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มจำหน่ายให้นักท่องเที่ยวและกลุ่มศึกษาดูงาน มีการคมนาคมที่สะดวกและปลอดภัย สามารถเดินทางเข้าสู่พื้นที่ได้ทั้งรถยนต์ส่วนบุคคล หรือรถโดยสารประจำทาง ใช้เส้นทางกรุงเทพ-กาญจนบุรี ทั้งเส้นทางสายเก่า (ถนนเพชรเกษม) และสายใหม่ (ถนนบรมราชชนนี-นครชัยศรี) และสามารถท่องเที่ยวได้ตลอดปี จากกิจกรรมที่หลากหลายตามฤดูกาล อีกทั้งมีแหล่งท่องเที่ยว

ใกล้เคียง เช่น พระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระนเรศวรมหาราช วัดเขาจำศีล ชุมชนบ้านหนองขาว

2. ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี มีตัวแทนคณะกรรมการป่าชุมชน กลุ่มองค์กรการเกษตร กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร และองค์การบริหารส่วนตำบล ร่วมกันบริหารจัดการการท่องเที่ยววิถีเกษตรในชุมชน มีโครงสร้างการบริหารงานในรูปของคณะกรรมการ ประกอบด้วย ประธาน รองประธาน เลขานุการ เหรัญญิก และกรรมการ ร่วมกันกำหนดเป้าหมายการพัฒนาของชุมชนในชุมชน “ตำบลน่าอยู่ เชิดชูคุณธรรม นำการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ ส่งเสริมการเกษตรอินทรีย์ มีศูนย์กระจายสินค้า พัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดี อย่างยั่งยืน” กำหนดแผนการบริหารจัดการพื้นที่ สร้างกฎระเบียบในการท่องเที่ยว ให้ความสำคัญกับการดูแลรักษาความเป็นอัตลักษณ์ของป่าชุมชน การดำเนินวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมของชุมชน เพื่อให้ชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สร้างความประทับใจ และความพึงพอใจจากนักท่องเที่ยว มีการกำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบชัดเจน กระจายงานตามความรู้ ความสามารถ และความถนัดของสมาชิกให้เกียรติ ยอมรับซึ่งกันและกัน มีปฏิสัมพันธ์กันเป็นเครือข่าย มีการกำหนดแผนงานและกิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นรูปธรรมเหมาะสมกับบริบทของชุมชน เพื่อให้นักท่องเที่ยวเคารพ และปฏิบัติตามกฎระเบียบของชุมชน

3. ด้านสิ่งดึงดูดใจและกิจกรรมการท่องเที่ยว ชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี มีสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวตามธรรมชาติ เช่น ป่าชุมชน นาข้าว และต้นตาล รวมถึงสิ่งดึงดูดใจที่คนในชุมชนร่วมกันสร้างขึ้น เช่น สวนเกษตรแบบผสมผสาน สวนสมุนไพร นาข้าวอินทรีย์ อ่างเก็บน้ำ มีกิจกรรมที่เป็นวิถีชีวิตของคนในชุมชนสะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชน ทั้งกิจกรรมเรียนรู้อนุรักษ์ป่าชุมชน การใช้ประโยชน์จากป่า การเรียนรู้ด้านอาชีพ งานฝีมือ ประเพณี วัฒนธรรม และการละเล่น สำหรับรองรับนักท่องเที่ยวและกลุ่มศึกษาดูงาน

4. ด้านบริการการท่องเที่ยว ชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีมีการจัดเตรียมวิทยากรให้ความรู้ จัดกิจกรรมที่เสริมสร้างความรู้ มีการสาธิตและการปฏิบัติที่สร้างทักษะและประสบการณ์แก่นักท่องเที่ยว อำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวโดยให้บริการด้านยานพาหนะสำหรับเยี่ยมชมสถานที่หรือร่วมทำกิจกรรม มีร้านขายของท้องถิ่น เช่น ร้านค้าประชารัฐ/ศูนย์กระจายสินค้าชุมชน ของฝาก เช่น ข้าวอินทรีย์ ข้าวเกรียบสมุนไพร ผ้าขาวม้าร้อยสี และของที่ระลึก เช่น ดอกไม้ประดิษฐ์จากปอเต่าไข่ เครื่องถักจากเถาวัลย์ทอง ผลิตภัณฑ์จากตาล สำหรับรองรับนักท่องเที่ยว การกำหนดค่าบริการกิจกรรมการท่องเที่ยวและราคาผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสม เช่น ค่าบริการวิทยากรชุมชน 200 บาทต่อคน ในการเข้าร่วมต่อกิจกรรม เช่น กิจกรรมการเรียนรู้ด้านป่าชุมชน ด้านกลุ่มอาชีพแปรรูปผลิตภัณฑ์การเกษตร ด้านงานฝีมือ ด้านวัฒนธรรม ประเพณี และการละเล่นพื้นบ้าน มีบริการรถนำเที่ยว (รถอีแต่น) 500 บาท/คัน/วัน ค่าเช่ารถจักรยาน 20 บาท/คัน/วัน ถ้านำรถส่วนตัวมาท่องเที่ยวจะมีค่าบริการสำหรับไกด์ชุมชน 50 บาทต่อคน กรณีมาเป็นคณะ 2 วัน 1 คืน มีอัตราค่าบริการ 850 บาทต่อคน

5. ด้านการตลาดการท่องเที่ยว ชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี มีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวของชุมชนให้กับนักท่องเที่ยวและกลุ่มศึกษาดูงาน โดยสอบถามจากเจ้าหน้าที่ด้านการท่องเที่ยว การส่งหนังสือเชิญชวนระหว่างหน่วยงานของภาครัฐที่ดำเนินงานด้านการเกษตร เช่น กรมส่งเสริมการเกษตร กรมการพัฒนาชุมชน การเชิญสื่อมวลชนเข้ามาเยี่ยมชมศึกษาดูงาน การประชาสัมพันธ์ผ่านแผ่นพับ คู่มือการท่องเที่ยว และสื่อสังคมออนไลน์ เช่น สื่ออินเทอร์เน็ต เว็บไซต์ เฟซบุ๊ก รวมถึงการออกร้านในเทศกาลต่าง ๆ เช่น เทศกาลเข้าพรรษา งานสัปดาห์สะพานข้ามแม่น้ำแคว งานสงกรานต์ งานถนนคนเดิน

6. ด้านการมีส่วนร่วม ชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีมีความใกล้ชิดเสมือนเป็นเครือญาติกัน จากการเป็นคนในชุมชนเดียวกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีจุดมุ่งหมายเดียวกันในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและชุมชนให้มีความยั่งยืน ทุกคนจึงเต็มใจให้ความร่วมมือทำงานร่วมกัน เพื่อกำหนดงบประมาณ และหลักเกณฑ์ ทำให้มีการพัฒนาพื้นที่ชุมชนไว้รองรับนักท่องเที่ยว นำไปสู่การสร้างรายได้และการมีงานทำ รวมถึงการเข้ามามีส่วนร่วมจากภาครัฐ เช่น สำนักงานเกษตร กรมการพัฒนาชุมชน กรมป่าไม้ สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา สถาบันการศึกษา เช่น มหาวิทยาลัยศิลปากร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจังหวัดกาญจนบุรี และภาคเอกชน เช่น บริษัทปูนซีเมนต์ไทย บริษัทการไฟฟ้าราชบุรีโฮลดิ้ง จำกัด และสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนองค์กรมหาชน ให้การสนับสนุนงบประมาณและความรู้ ในการพัฒนาด้านการผลิต การตลาด และเครือข่ายการท่องเที่ยววิถีเกษตรของชุมชน

เงื่อนไขที่สนับสนุนการท่องเที่ยวสำหรับการเรียนรู้วิถีเกษตรของชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี ตำบลหนองโรง อำเภอนมทวน ประกอบด้วย

1. การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนด้วยจิตอาสารักษาป่าชุมชนและสิ่งแวดล้อม โดยร่วมกันจัดตั้งคณะกรรมการป่าชุมชน ผ่านเวทีประชาคมของหมู่บ้านและเป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน ร่วมกันจัดตั้งกฎ กติกา ระเบียบข้อบังคับ ผ่านการประชาสัมพันธ์ให้คนในชุมชนรับทราบ การทำ

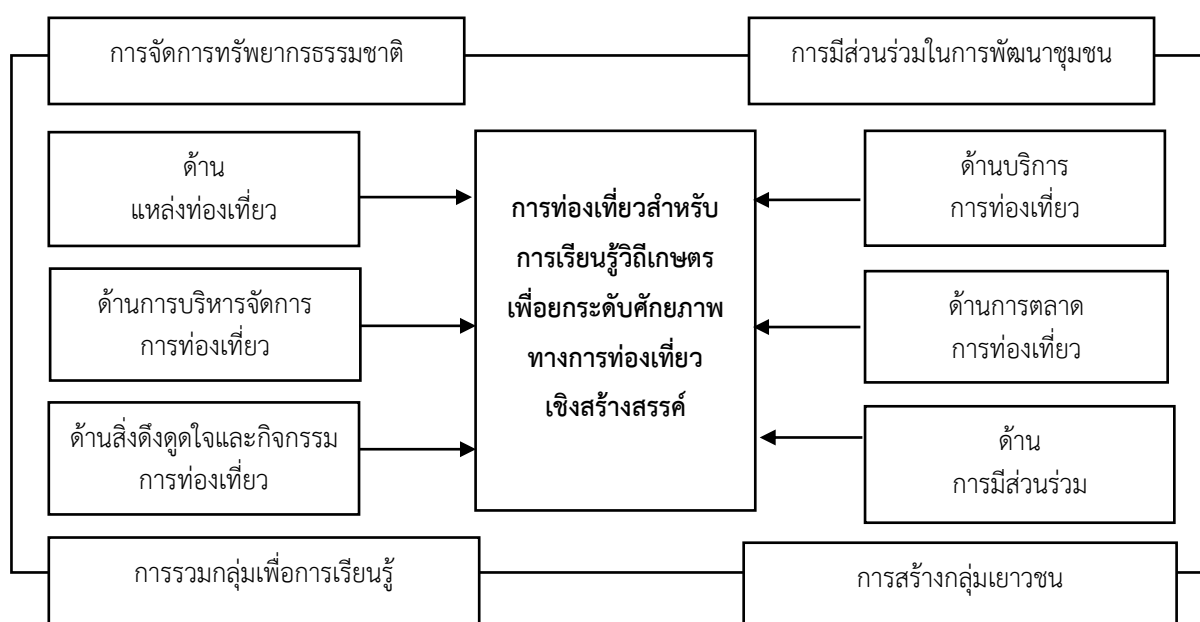
กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับป่าชุมชน กำหนดแผนการปลูกต้นไม้เสริมในป่าชุมชน และบริเวณชุมชนในวันสำคัญต่าง ๆ นำไปสู่ความร่วมมือในการพัฒนาชุมชนทั้งด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจ

2. การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน หน่วยงานภาครัฐกำหนดแผนงานด้านสังคม เพื่อการฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แผนงานด้านการศึกษา การจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นส่งเสริมการเรียนรู้ เพื่อรักษาประเพณีวัฒนธรรมชุมชน ให้ความสำคัญกับกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และใช้หลักธรรมาภิบาลในการพัฒนาชุมชน

3. การรวมกลุ่มเพื่อการเรียนรู้ ใช้กระบวนการรวมกลุ่มในรูปแบบบูรณาการความรู้และภูมิปัญญา จากคนในครอบครัว คนในชุมชน และเครือข่ายที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันผ่านกิจกรรมกลุ่ม เช่น การเรียนรู้จากป่าและการอนุรักษ์ด้านอาชีพ และด้านขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม นำไปสู่การสร้างมูลค่าเพิ่มจากผลผลิตทางการเกษตร การสร้างงาน และการสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน

4. การสร้างกลุ่มเยาวชน โดยจัดกิจกรรมร่วมกันระหว่างเด็กและเยาวชนในชุมชนอย่างสม่ำเสมอ เช่น ค่ายเด็กรักป่าควบคู่กับการเรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่น เข้าร่วมโครงการการมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนในการสืบทอดดูแลรักษาป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี เพื่อปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์ สาธิตงาน และการเรียนรู้ เพื่อสืบทอดประเพณีวัฒนธรรมของชุมชน

กล่าวได้ว่า รูปแบบการท่องเที่ยวสำหรับการเรียนรู้วิถีเกษตร ประกอบด้วย ด้านแหล่งท่องเที่ยว โดยมีทรัพยากรธรรมชาติหลากหลายและจุดเด่นของทรัพยากรทางการเกษตรในชุมชน ความสะดวกในการเดินทาง และเส้นทางเชื่อมต่อแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง ด้านบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว โดยการกำหนดโครงสร้างการบริหาร แผนงาน กฎระเบียบการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับชุมชน ด้านสิ่งดึงดูดและกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยนำทัศนียภาพและผลผลิตจากกิจกรรมการเกษตรที่สะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชนนำเสนอให้นักท่องเที่ยว ด้านการบริการการท่องเที่ยว โดยการจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกและกิจกรรมสร้างความรู้ เน้นการปฏิบัติเพื่อสร้างประสบการณ์แก่นักท่องเที่ยว ด้านการตลาด การท่องเที่ยว โดยเผยแพร่ข้อมูล ข่าวสารด้านการท่องเที่ยวผ่านช่องทางต่าง ๆ ให้เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนและเครือข่ายการท่องเที่ยว โดยร่วมดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ โดยมีปัจจัยสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว ประกอบด้วย การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชนที่ให้ความสำคัญทั้งด้านสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจและสังคม การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของหน่วยงานภายนอกในการพัฒนาการท่องเที่ยว การรวมกลุ่มเพื่อการเรียนรู้ โดยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของคนในชุมชน และการสร้างกลุ่มเยาวชน โดยส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความตระหนักหวงแหนทรัพยากรและสืบทอดการจัดการท่องเที่ยว ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 รูปแบบการท่องเที่ยวสำหรับการเรียนรู้วิถีเกษตรเพื่อยกระดับศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

ที่มา : ผู้แต่ง, 2560

ตอนที่ 2 การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยว ชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีมีการนำวิถีชีวิตปัจจุบันของคนในชุมชนมากำหนดเป็นกิจกรรมสำหรับการเรียนรู้วิถีเกษตรเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว โดยนำเสนอฐานกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ 4 ประเภท 1) กิจกรรมฐานเรียนรู้ด้านการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ เช่น ฐานสมบัติใต้พิภพ เป็นการเรียนรู้ประโยชน์จากใต้พื้นดินในป่าชุมชนเพื่อการอนุรักษ์ป่า 2) กิจกรรมฐานเรียนรู้ด้านอาชีพ เช่น กิจกรรมทำขนมทองม้วนทองพับจากตาล เป็นการสาธิตวิธีการทำอาหารจากวัตถุดิบในพื้นที่ เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ปฏิบัติจริง 3) กิจกรรมฐานเรียนรู้ด้านวัฒนธรรม เป็นการละเล่นโบราณที่นำมาใช้ในช่วงเทศกาล เพื่ออนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมชุมชน และ 4) กิจกรรมฐานเรียนรู้ด้านการฝีมือ เช่น การนำเถาวัลย์ทองมาประดิษฐ์และถักร้อย เพื่อเป็นเครื่องประดับและของตกแต่ง ดังภาพที่ 2

กิจกรรมด้านอนุรักษ์ป่า

กิจกรรมด้านอาชีพ

กิจกรรมด้านวัฒนธรรม

กิจกรรมด้านการฝีมือ

ภาพที่ 2 กิจกรรมการท่องเที่ยวสำหรับการเรียนรู้วิถีเกษตรเพื่อยกระดับศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
ที่มา : ผู้แต่ง, 2560

กิจกรรมการท่องเที่ยวสำหรับการเรียนรู้วิถีเกษตรของชุมชนทุกประเภท จะมีการสาธิตและการปฏิบัติจริงเพื่อสร้างประสบการณ์การเรียนรู้แก่นักท่องเที่ยวและกลุ่มศึกษาดูงาน โดยนำเสนอโปรแกรมการท่องเที่ยวและศึกษาดูงาน ชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี ดังนี้ โปรแกรมที่ 1 (ครึ่งวัน) เป็นการเยี่ยมชมและศึกษาดูงานที่กลุ่มอาชีพ โปรแกรมที่ 2 (ครึ่งวัน) เป็นการเยี่ยมชมและศึกษาดูงานที่กลุ่มป่าชุมชน โปรแกรมที่ 3 (1 วัน) เป็นการเยี่ยมชมและศึกษาดูงานที่กลุ่มอาชีพ และศึกษาดูงานที่กลุ่มป่าชุมชน และโปรแกรมที่ 4 (2 วัน 1 คืน) เป็นการเข้าค่ายพัฒนาการเรียนรู้ชุมชน โดยมีการพักค้างที่บ้านสายใยรักหรือโฮมสเตย์ในชุมชน

ตอนที่ 3 การวิเคราะห์แนวทางพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว ทั้ง 6 ด้าน มีแนวทางการพัฒนา ดังนี้

1. ด้านแหล่งท่องเที่ยว ควรให้ความสำคัญกับอัตลักษณ์ของท้องถิ่น การเตรียมความพร้อมของบริการขั้นพื้นฐานที่เหมาะสมกับพื้นที่ และกำหนดขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวเพื่อไม่ให้กระทบต่อวิถีชีวิตชุมชน
2. ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ควรจัดทำฐานข้อมูลนักท่องเที่ยว กำหนดแผนดำเนินงานด้านการท่องเที่ยว และกำหนดภาระงานด้านการท่องเที่ยวให้คนในชุมชนได้เข้าร่วมในการบริหารจัดการที่ชัดเจน เพื่อให้การบริหารจัดการการท่องเที่ยวสอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวแต่ละกลุ่มที่มีความแตกต่างกัน
3. ด้านสิ่งดึงดูดใจและกิจกรรมการท่องเที่ยว ควรพัฒนาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก ผลิตภัณฑ์แปรรูปสินค้าเกษตรที่สะท้อนอัตลักษณ์ของท้องถิ่น รักษาวิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงเดิม สร้างเรื่องราว (Story) สอดแทรกอยู่ในแหล่งท่องเที่ยว จัดกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้วิถีเกษตรที่เหมาะสมกับท้องถิ่น ซึ่งเป็นสิ่งที่ชุมชนนั้น ๆ ปฏิบัติกันอยู่ในชีวิตประจำวัน ควรสร้างกิจกรรมการเรียนรู้วิถีเกษตรที่มีความต่อเนื่อง และมีความหลากหลายตรงตามความต้องการของนักท่องเที่ยว เพื่อสร้างคุณค่าและเพิ่มความน่าสนใจให้กับแหล่งท่องเที่ยว
4. ด้านบริการการท่องเที่ยว ควรให้ข้อมูลที่จำเป็นแก่นักท่องเที่ยวก่อนเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว ให้ความสำคัญกับบุคลากรในการบรรยาย และมีความสามารถด้านภาษาสำหรับสื่อสารกับนักท่องเที่ยวให้ได้รับความรู้ ความเพลิดเพลิน มีโปรแกรมการท่องเที่ยวที่หลากหลาย และปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสมกับสถานการณ์
5. ด้านการตลาดการท่องเที่ยว ควรพัฒนาเว็บไซต์การท่องเที่ยวเพื่อการประชาสัมพันธ์ การจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวเป็นภาษาต่างชาติ การสร้างสื่อสังคมออนไลน์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว การจัดเทศกาลส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีเกษตรและการเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวอื่น การขยายกลุ่มตลาดเป้าหมายการท่องเที่ยวที่มีความสนใจเฉพาะเพื่อนำไปสู่การแลกเปลี่ยนระหว่างเจ้าของพื้นที่กับนักท่องเที่ยว

6. ด้านการมีส่วนร่วม ควรประสานความร่วมมือระหว่างกัน การนำข้อมูลมาบูรณาการร่วมกันในพื้นที่เป็นไปตามความเหมาะสมและตรงตามความต้องการของชุมชน ส่งเสริมเครือข่ายการท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนทั้งด้านการผลิต การตลาด เพื่อร่วมกันพัฒนาให้เกิดการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ

อภิปรายผลการวิจัย

1. การท่องเที่ยวสำหรับการเรียนรู้วิถีเกษตรเชิงสร้างสรรค์ สามารถนำมาอภิปรายผลตามองค์ประกอบดังนี้

1.1 ด้านแหล่งท่องเที่ยว โดยนำจุดเด่นทางการเกษตรเฉพาะท้องถิ่น เป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจ มีความสวยงาม แหล่งความรู้ และศึกษาดูงานทางการเกษตร ตลอดจนมีความพร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐานและสาธารณูปโภค มีระบบการบริการขั้นพื้นฐานรองรับ และอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว มีการพัฒนาระบบป้องกันผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม และการรักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว เนื่องจากปัจจัยสำคัญที่สุดที่ทำให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจเดินทางมาท่องเที่ยว คือ ศักยภาพด้านทรัพยากรธรรมชาติที่มีความโดดเด่น มีอัตลักษณ์ตามลักษณะทางภูมิศาสตร์เป็นเป้าหมายของนักท่องเที่ยวทั้งในประเทศและต่างประเทศ (Phakdeephin et al., 2017)

1.2 ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยว มีความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการท่องเที่ยวของชุมชนโดยคนในชุมชน มีความเข้าใจขีดความสามารถในการดำเนินงาน โดยเฉพาะการจัดการการท่องเที่ยวที่เป็นระบบ การกำหนดบทบาทหน้าที่ตามโครงสร้างการดำเนินงานที่ชัดเจน การสร้างความมีส่วนร่วมเพื่อสร้างจิตสำนึกการเป็นเจ้าของชุมชนที่ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ และร่วมรับผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม ส่งผลต่อการพัฒนาศักยภาพและทักษะด้านการจัดการ กล่าวคือ การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการธุรกิจท่องเที่ยวของคนในชุมชน ให้มีความสำคัญกับการจัดการเพื่อการปรับปรุงคุณภาพและปริมาณแหล่งท่องเที่ยว การอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น และการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว รวมถึงการร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกในการเสริมพลังให้กับชุมชน ส่งผลให้ชุมชนสามารถพัฒนาเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวที่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว และสร้างความยั่งยืนให้แก่ชุมชน (Sesotyaningtyasa & Manaf, 2014; Laophuangsak, 2016)

1.3 ด้านสิ่งดึงดูดใจและกิจกรรมการท่องเที่ยว เป็นสิ่งที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจและเกิดความต้องการท่องเที่ยว ประกอบด้วย สิ่งดึงดูดใจตามธรรมชาติและสิ่งดึงดูดใจที่มนุษย์สร้างขึ้น รวมถึงกิจกรรมที่สะท้อนวิถีชีวิตอันเกิดจากการกระทำของคนในชุมชน เช่น การแสดง การละเล่น ประเพณี และการจัดเทศกาล นอกจากนี้การใช้ฟาร์มของเกษตรกร เป็นกลยุทธ์หนึ่งของการท่องเที่ยววิถีเกษตร ที่ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวและผู้สนใจมาเที่ยวชม เพื่อวัตถุประสงค์ด้านการศึกษา ความสนุกสนาน หรือการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่หลากหลายภายในฟาร์ม สร้างประสบการณ์ใหม่ให้กับนักท่องเที่ยว (Petroman et al., 2015) รวมถึงการผสมผสานผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยววิถีเกษตร ทรัพยากรในภูมิภาคที่แสดงถึงอัตลักษณ์ของวัฒนธรรมท้องถิ่น และประเพณีให้สอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของนักท่องเที่ยว จะทำให้แหล่งท่องเที่ยวของชุมชนเป็นจุดหมายปลายทางที่ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวให้เข้ามาเที่ยวได้ (Wang et al., 2013)

1.4 ด้านบริการการท่องเที่ยว เป็นการสร้างความคุ้มค่าให้กับผลิตภัณฑ์และบริการในแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย การต้อนรับ การสร้างความคุ้นเคยกับนักท่องเที่ยว ร้านขายของท้องถิ่นของใช้ ของฝาก และของที่ระลึกสำหรับนักท่องเที่ยว ความหลากหลายของกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว การให้บริการด้านความรู้และข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยว รวมถึงการให้บริการด้านยานพาหนะ ข้อที่น่าสังเกตอีกประการหนึ่ง คือ การให้บริการนักท่องเที่ยวเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากนักท่องเที่ยวต้องการการต้อนรับอย่างเป็นมิตร และความสะอาดสบาย รวมทั้งการพัฒนาและปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน สิ่งอำนวยความสะดวกและบริการที่เกี่ยวข้องให้มีความพร้อมและสามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ (Esichaikul & Chansawang, 2015)

1.5 ด้านการตลาดการท่องเที่ยว เป็นการให้บริการข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวหลากหลายรูปแบบ การเชิญชวนสื่อมวลชนเข้ามาเรียนรู้ในพื้นที่ และการประชาสัมพันธ์ผ่านการออกร้านตามกิจกรรมในเทศกาลต่าง ๆ เพราะการท่องเที่ยวโดยชุมชนควรให้ความสำคัญกับการตลาดสมัยใหม่ที่ใช้แพลตฟอร์มธุรกิจที่เข้าถึงลูกค้าได้ตรงกลุ่มเป้าหมาย สร้างความสะดวกสบาย สร้างประสบการณ์ที่ดี และรวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ทางการตลาด โดยเนื้อหาเป็นแบบดิจิทัลเพื่อลดค่าใช้จ่าย และให้ความสำคัญกับการพัฒนาทรัพยากรบุคคลให้มีความเชี่ยวชาญด้านการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างประสบการณ์ที่ดีแก่นักท่องเที่ยว (Boonpaisarnsathit et al., 2020)

1.6 ด้านการมีส่วนร่วม เป็นหน้าที่ของคนในชุมชน หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และหน่วยงานอื่น ๆ ร่วมกันกำหนดนโยบายทั่วไปและนโยบายเฉพาะ กำหนดทิศทางในการพัฒนา มีกระบวนการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผิดชอบ และร่วมรับผลประโยชน์ เนื่องจากการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เช่น คนในชุมชน กลุ่มแม่บ้าน

เกษตรกร องค์กรชุมชน และความร่วมมือจากภาครัฐบาล เช่น สำนักงานเกษตร กรมการพัฒนาชุมชน กรมการท่องเที่ยว เป็นหลักประกันการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชน โดยรัฐบาลมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน ผ่านการพัฒนากระบวนบริหารอุปโภค การสนับสนุนทางการเงิน และการส่งเสริมการตลาด ทำให้ชุมชนมีความสามารถในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวได้รวดเร็วขึ้น (Wang *et al.*, 2013)

2. กิจกรรมการท่องเที่ยว ควรมีรูปแบบที่หลากหลาย สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวหรือกลุ่มศึกษาดูงาน โดยผู้ประกอบการท่องเที่ยววิถีเกษตรมีการเตรียมวิทยากรเพื่อบรรยายความรู้ มีการเตรียมอุปกรณ์ตามฐานกิจกรรมเรียนรู้รองรับนักท่องเที่ยวได้ปฏิบัติจริง นอกจากนี้ควรกำหนดปฏิทินหรือโปรแกรมการท่องเที่ยวและการศึกษาดูงาน กำหนดเส้นทางและสถานที่ใกล้เคียงสำหรับการท่องเที่ยว ใช้เป็นข้อมูลเพื่อการตัดสินใจของนักท่องเที่ยว นอกจากนี้การจัดกิจกรรมการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวที่สนใจเรียนรู้ด้านการเกษตร ทั้งนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศ ควรสอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวแต่ละกลุ่มเป้าหมาย มีการพัฒนากิจกรรมอย่างต่อเนื่อง และมีรูปแบบที่หลากหลายเปลี่ยนแปลงไปตามฤดูกาล เพื่อให้นักท่องเที่ยวเดิมกลับมาเที่ยวซ้ำโดยได้รับประสบการณ์ท่องเที่ยวที่แตกต่างกันไป (Silparcha & Songsoonthornwong, 2015)

สรุปผลการวิจัย

1. องค์ประกอบของการท่องเที่ยววิถีเกษตร ได้แก่ 1) ด้านแหล่งท่องเที่ยว โดยมีการจัดการพื้นที่อย่างเป็นระบบเตรียมความพร้อมของบริการขั้นพื้นฐานได้อย่างเหมาะสมกับสภาพของพื้นที่ และได้รับความร่วมมือจากชุมชน 2) ด้านบริหารจัดการการท่องเที่ยว โดยชุมชนและผู้ประกอบการมีการกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการท่องเที่ยว กำหนดกฎระเบียบเพื่อให้นักท่องเที่ยวยอมรับในกติกาของชุมชน เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อชุมชน 3) ด้านสิ่งดึงดูดใจและกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยแหล่งท่องเที่ยวต้องมีความโดดเด่นด้านการเกษตร มีภูมิปัญญาท้องถิ่นและองค์ความรู้เฉพาะ รวมถึงมีความหลากหลายของกิจกรรมที่สร้างประสบการณ์ใหม่แก่นักท่องเที่ยว 4) ด้านบริการการท่องเที่ยว โดยชุมชนและผู้ประกอบการต้องมีความสามารถในการสร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยว ทั้งการต้อนรับและการบริการด้านข้อมูลการท่องเที่ยว 5) ด้านการตลาดการท่องเที่ยว โดยชุมชนและผู้ประกอบการต้องมีการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว การกำหนดราคาที่เหมาะสม การประชาสัมพันธ์และการส่งเสริมการตลาด ที่ใช้สื่อสังคมออนไลน์ 6) ด้านการมีส่วนร่วม โดยสร้างเครือข่ายระหว่างชุมชน ผู้ประกอบการ ภาครัฐ และภาคเอกชน มีการส่งเสริมและสนับสนุนด้านความรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยว

2. สิ่งนี้นักท่องเที่ยวคาดหวังจากการท่องเที่ยว ทำให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ใหม่จากการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างเจ้าของพื้นที่และนักท่องเที่ยว ดังนั้นกิจกรรมการท่องเที่ยวควรมีหลากหลายรูปแบบ สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวแต่ละกลุ่ม และมีการพัฒนาลักษณะของกิจกรรมให้เหมาะสมกับฤดูกาล เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ที่แตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์

ชุมชนและผู้ประกอบการควรให้ความสำคัญกับความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว มีกิจกรรมการเรียนรู้ที่สร้างประสบการณ์ที่ดี เพื่อเพิ่มมูลค่าแก่นักท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมของชุมชนและเครือข่ายการท่องเที่ยวในการร่วมพัฒนาศักยภาพและกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ รวมถึงความยั่งยืนของการท่องเที่ยวในชุมชน ส่วนหน่วยงานภาครัฐและเอกชนควรให้การสนับสนุนความรู้ งบประมาณ และการวางแผนกลยุทธ์การท่องเที่ยวให้กับชุมชน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อชุมชน การวิจัยและพัฒนาในรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยววิถีเกษตร การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อการเรียนรู้ รวมถึงการศึกษายาทของภาครัฐและภาคเอกชนเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

เอกสารอ้างอิง

- Boonpaisarnsathit, N., Amataphon, T. & Pakhongsup, P. (2020). *Niche market development guidelines for community-based tourism social enterprises in Thailand: Case studies of Thai Localist and North Andaman network foundation*. Bangkok: Thailand Science Research and Innovation. (in Thai)
- Chantaranamchoo, N. (2020). *Development education: Diversity of paradigms for sustainable development*. Bangkok: Wattanapanich. (in Thai)
- Esichaikul, R. & Chansawang, C. (2015). *Development of agrotourism of Thailand for ASEAN tourists*. Bangkok: National Research Commission and Office of Research Support Fund. (in Thai)
- Laophuangsak, P. (2016). Guideline for religion tourism development for supporting retirement community tourist in Kanchanaburi. *Journal of Humanities and Social Sciences Thonburi University*, 10(21), 35-43. (in Thai).
- Lee, T. H. & Jan, F. H. (2019). Can community-based tourism contribute to sustainable development? Evidence from residents' perceptions of the sustainability. *Tourism Manage*, 70(February), 368-380.
- Lu, H. & Qingwen, M. (2013). The role of multi-functionality of agriculture in sustainable tourism development in globally important agricultural heritage systems (GIAHS) sites in China. *Journal of Resources and Ecology*, 4(3), 250-257.
- Ministry of Tourism and Sport. (2017). *Creative tourism destination management*. Bangkok: Department of Tourism. (in Thai)
- Office of Tourism and Sports Kanchanaburi Province. (2016). *Strategic plan for tourism in Kanchanaburi Province 2016*. Kanchanaburi: Office of Tourism and Sports. (in Thai)
- Office of Tourism Development. (2012). *Agritourism Quality Standards Assessment Guide*. Bangkok: Office of the War Veterans Organization. (in Thai)
- Petroman, L., VargaElena, M., Constantin E. C., Petroman, C., Momir ,B., Turc, B. & Merce, L. (2015). Agritourism: An educational tool for the students with agro-food profile, 3rd *Global Conference on Business, Economics, Management and Toursim*, 26-28 November 2015, Rome: Italy.
- Phakdeephinit, P., Limphanitkul, T., Phongphatanasira, S. & Thawiphet, P. (2017). *The study of tourism potential of Keang Pha Di and related areas*. Bangkok: Office of Research Support Fund. (in Thai)
- Pitchayadejanant, K. & Nakpathom, P. (2018). Data mining approach for arranging and clustering the agro-tourism activities in orchard 2018, *Kasetsart Journal of Social Sciences*, 39(2018), 407-413.
- Richards, G. (2010). Creative tourism and local development. In R. Wurzbarger. (Ed.). *Creative tourism: A global conversation how to provide unique creative experiences for travelers worldwide*. Presented at the 2008. *Santa Fe & UNESCO international conference on creative tourism in Santa Fe, New Mexico, USA*. Santa Fe: Sunstone Press.
- Sesotyaningtyas, M. & Manaf, A (2014). Analysis of sustainable tourism village development at Kutoharjo village, Kendal Regency of Central Java. 5th *Arte Polis International Conference and Workshop Reflections on Creativity: Public Engagement and The Making of Place, Arte-Polis 5*, 8-9 August 2014, Bandung: Indonesia.
- Silparcha, W. & Songsoonthornwong, C. (2015). *Development of community enterprise mechanism of agrotourism for ASEAN tourists*. Bangkok: National Research Commission and Office of Research Support Fund. (in Thai)
- Teeranon, S. & Sophonjarasgool, P. (2016). Creative tourism: Choice survival of tourism in Thailand. *Pathumthani University Academic Journal*, 8(2), 216-225. (in Thai)

- UNESCO. (2006). Towards sustainable strategies for creative tourism. *Discussion report of the planning meeting for 2008*. International Conference on Creative Tourism, Santa Fe, New Mexico, USA, October. 25-27, 2006.
- Wang, L. en., Cheng, S. kui., Zhong, L. sheng., Mu, S. lin., Dhruba, B. G. C., & Ren, G. zhu. (2013). Rural tourism development in China: Principles, models and the future. *Journal of Mountain Science*, 10(1), 116-129.